

PROGRAM SKUPA

13. 11. 2014. ČETVRTAK

9.30 – 9.45 Otvaranje skupa

10.00 – 13.00 OKRUGLI STOL

Uvodničarka i moderatorica: Ljiljana Marks

Sudionice i sudionici:

Lidija Delić

Mirjam Mencej

Vesna Petreska

Nemanja Radulović

Evelina Rudan

Marija Stanonik

Lidija Stojanović

Stanka za kavu

13.15 – 14.30

Moderatorica: Evelina Rudan

Marijana Hameršak: DINAMIKA ŽANRA: PREDAJE I
NEGATIVNE PREDAJE

Davor Nikolić: FONOSTILISTIČKI PRISTUP USMENIM
PREDAJAMA

Estela Banov i Maja Čutić Gorup: SUVREMENE USMENE
PREDAJE KAO SPREMIŠTA KOLEKTIVNOG PAMĆENJA

Ambrož Kvartič: "URBANA LEGENDA" KOT EMSKA
KATEGORIJA: KONCEPTUALIZACIJE "URBANE
LEGENDE" V SLOVENSKEM SPLOŠNEM GOVORU

Stanka za ručak

15.00 – 16.15

Moderatorica: Suzana Marjanić

Nataša Polgar: PREDAJE O VJEŠTICAMA I ZAPISNICI SA
SUĐENJA: PSIHOANALITIČKA INTERPRETACIJA

Smiljana Đorđević Belić: TRADICIONALNA MEDICINA:
AUTOBIOGRAFSKI NARATIV I TEKST SOCIJALNE ULOGE

Jelena Marković: ŽIVOT KAO KONTEKST PRIČANJA:
MEMORAT I/ILI OSOBNA PRIPOVIJEST

Karol Visinko: USMENI PRIPOVJEDAČKI OBLICI U
OSNOVNOŠKOLSKOM I SREDNJOŠKOLSKOM
OBRAZOVANJU

Stanka za kavu

16.30 – 18.00

Moderatorica: Jelena Marković

Marija Stanonik: POGUBNA STAVA: SLOVENSKE
VARIANTE K MOTIVU AT 1676 B

Simona Delić: HRVATSKA VERZIJA TRADICIJSKE BALADE
ZIDANJE SKADRA U JUŽNOSLAVENSKOM KONTEKSTU

Josipa Tomašić: PREDAJNO U NARODNIM SLAVONSKIM
OBIČAJIMA LUKE ILIĆA ORIOVČANINA

Amira Dervišević: USMENE PREDAJE O HUDAMU

Mirna Brkić Vučina: POPULARNOST I PORABA MITSKIH
PREDAJA MEĐU HRVATIMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Zajednička večera

14. II. 2014. PETAK

10.00 – 11.15

Moderatorica: Renata Jambrešić Kirin

Antonia Hladilo: TRADICIJSKA VJEROVANJA U
NADNARAVNA BIĆA I POJAVE NA PELJEŠCU DANAS:
DNEVNIK TERENSKOG ISTRAŽIVANJA

Aktan Ago: FOLKTALES REGARDING THE MOSQUES,
TURBEHS AND TEKKES FROM THE OTTOMAN PERIOD IN
REPUBLIC OF MACEDONIA

Tsvetelina Dimitrova: THE LEGENDS OF KING IVAN
SHISHMAN - STORYLINE, IMAGES, PATTERNS. LOCAL AND
NATIONAL CONTEXT

Sani Sardelić: KOMPARATIVNO ČITANJE DJECE BOŽJE PETRA
ŠEGEDINA I TERENSKO ISTRAŽIVANJE NA PODRUČJU
SELA ŽRNOVA

Stanka za kavu

11.30- 13.00

Moderatorica: Evelina Rudan

Danilo Trbojević: UPOTREBA MOTIVA VAMPIRIZMA KAO
SOCIJALNE I POLITIČKE KRITIKE U JUGOSLOVENSKOM I
SRPSKOM FILMU

Zvonimira Olujić: PRIČE IZ LOVREĆA: ANALIZA
DEMONOLOŠKIH/MITSKIH, POVIJESNIH I ETIOLOŠKIH
PREDAJA U SUVREMENIM ZAPISIMA

Suzana Marjanić: MITSKE PREDAJE I/ILI VJEROVANJE

Ana Perinić Lewis: "NASUKALI SU SE I TAMO SU SE
NASELILI" – RATOVI PREDAJAMA NA OTOKU HVARU

Denis Vekić i Vanda Babić: EMISIJA I TRANSMISIJA; O
KONTEKSTU INTERFERENCIJE USMENOKNJIŽEVNE
PRODUKCIJE I KNJIŽEVNOGEOGRAFSKOG TOPOSA
GOSTIONICE

Zatvaranje skupa

Sažeci izlaganja

AKTAN AGO
Institute for folklore "Marko Cepenkov"
Skopje
aktan_ago@yahoo.com

Folktales regarding the Mosques, Turbehs and Tekkes from the Ottoman Period in Republic of Macedonia

Up to date, there have been some partially folkloristic studies about the Turkish folktales in Republic of Macedonia. There is some knowledge regarding the folktales and the legends, yet they are created in some regions only and are not always comprehensive.

During the presence of the Ottoman Empire and the developing of the Islam on the Balkan Peninsula, many Mosques, Turbehs and Tekkes have been built. The folk tradition has many folktales of different legend and other interesting event connected to the process of building of this kind of religious object.

On the Balkan and other European countries, the Tekkes and the Turbehs were mainly connected and dedicated to some important person from the Turkish history. Many victims of religious wars, representatives of different religious sects, or Viziers and Pashas were buried in these objects. Today such Tekkes may be found all around the Balkans like the Gül Baba Tekke in Budin, Ali Gayibi near Stara Gradishka in Slavonia, Mustafa Paşa in Belgrade and many others.

This paper will try to make more detail analysis of the folktales and the legends for such Mosques, Turbehs and Tekkes from the Ottoman Period in Macedonia.

ESTELA BANOV
Odsjek za kroatistiku
Filozofski fakultet u Rijeci
estela_banov@yahoo.com

MAJA ĆUTIĆ GORUP
Odsjek za povijest
Filozofski fakultet u Rijeci
mcutic@ffri.hr

Suvremene usmene predaje kao spremišta kolektivnog pamćenja

Terenski rad i tonsko snimanje usmene građe bitan su dio u prikupljanju materijala za analizu i dalje istraživanje u različitim društvenim i humanističkim znanostima. Iskustvo bilježenja usmenih kazivanja može pomoći u razumijevanju mehanizama funkcioniranja usmene književnosti i tradicijske kulture, a usmeni iskazi sudionika povijesnih događaja jedan su od povijesnih izvora. Nadalje, uključivanje studenata u istraživački proces bitan je dio sveučilišne nastave i pripreme za obrazovanje budućih filologa i povjesničara kao i etnologa.

Metoda terenskog rada koja se koristi kao oblik samostalnih istraživačkih zadataka za studente na Odsjeku za kroatistiku i Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci dovela je do sabiranja primjera usmene prozne građe koji svjedoče o suvremenosti i prošlosti kazivača. Iako su kazivanja o životu najbrojniji narativni oblici do kojih se takvim tipom zapisivanja građe dolazi, među zapisima se pojavljuju i klasične etiološke predaje, a ponekad i urbane legende kao novije transformacije usmenog oblika. U suvremenim se terenskim zapisima usmenih narativnih oblika često bilježe predaje koje čuvaju vjerovanja i oblikuju specifičnu sliku stvarnosti karakterističnu za pojedine lokalne zajednice te dobne ili rodne skupine unutar njih. U radu ćemo analizirati primjere predaja i kazivanja o životu u

kojima je kondenzirano iskustvo pamćenja o zbivanjima relevantnim za identitet zajednice u prošlosti i iskustvo pripadnosti skupini koja dijeli slične vrijednosti.

Situacija kontakta s bliskom osobom, ponekad i mlađim članom obitelji, može biti poticajan kontekst za usmenu produkciju usmenih kazivanja iz svakodnevnog života, tradicionalnih predaja te oblika svjedočenja o povijesno relevantnoj građi. Stoga je uključivanje studenata u takav oblik istraživanja višestruko plodna situacija: građa sabrana u takvom intimnijem okruženju nerijetko je oblikovana s više truda i želje kazivača da se iz pamćenja izdvoje relevantni trenuci iz prošlosti, uključivanje u istraživački postupak omogućava stjecanje iskustava o istraživačkom procesu, a nerijetko se takvim istraživanjem stječu nove spoznaje relevantne iz interdisciplinarne perspektive.

MIRNA BRKIĆ VUČINA
Filozofski fakultet u Mostaru
bmirna2002@yahoo.com

**Popularnost i poraba mitskih predaja među Hrvatima
u Bosni i Hercegovini**

Potaknuta relativno slabom istraženošću usmene književnosti, tradicije i kulture Hrvata na području Bosne i Hercegovine (usmenom književnošću i tradicijom Hrvata na području BiH u novije vrijeme najviše se bavili S. Botica i M. Dragić), počela sam sustavno na terenu istraživati i zapisivati usmenoknjiževne oblike. Takva terenska istraživanja rezultirala su velikim brojem podataka o još uvijek živim tradicijskim vjerovanjima u nadnaravna bića te pokazala da su još vrlo aktualne priče o susretima s vilama. Niti novo vrijeme, niti promijenjeni interesi, niti jak utjecaj katoličke vjere i Crkve, koja ova bića demonizira, nije ih uspio potisnuti iz kazivanja i svijesti puka. U radu se interpretiraju suvremene mitske predaje zapisane među Hrvatima u Bosni i Hercegovini u posljednjih nekoliko godina.

LIDIJA DELIĆ
Institut za književnost i umetnost
Beograd
lidija.boskovic@gmail.com

Memorat vs. predanje

MEMORAT	PREDANJE
Po definiciji se u tom vidu ne prenosi usmenim putem; saopštava ga samo "vlasnik iskustva" (akter ili svedok/očevidac) i u tom obliku niko sledeći u nizu.	Prenosi se usmenim putem (na osnovu tuđe priče, a ne na osnovu događaja u kojem je pripovedač sudelovao ili kojeg je bio očevidac).

Ova distinkcija mogla bi biti osnov za diskvalifikaciju memorata kao predanja, kao i za objedinjavanje svih tipova pripovedanja na osnovu ličnog doživljaja/iskustva, s jedne strane, i onih koji nastaju na osnovu tuđe priče, s druge.

Ako je minimalan uslov da bi se tekst definisao kao predaja/predanje to da se predaje/prenosi usmenim putem, jer tek tada podleže zakonitostima usmene transmisije (tekst koji pojedinac priča više puta u različitim situacijama i dalje nije predanje/predaja, jer je još uvek reč o jednoj karici u lancu, bez obzira na sve varijacije uslovljene okolnostima izvođenja, protokom vremena/starošću i sl.) – onda memorat ne može biti klasifikovan kao predanje. Memorat po definiciji ne prolazi kroz proces prenošenja karakterističan za usmeno tradiranje/usmenu predaju (ako se prenosi dalje, menja oblik u fabulat, priču o onome što su drugi doživeli ili znaju, i već se u prvom stepenu prenošenja propušta kroz prizmu neke druge pripovedačke instance).

To, naravno, ne znači da se memorat ne strukturira na osnovu poznatih pripovednih matrica i aktuelnih kulturnih koncepata. Memorat se, međutim, po tome ne razlikuje od drugih priča u prvom licu ("životnih priča", odnosno autobiografskog diskursa u celini). Brojni primeri pokazuju da se tuđe priče i tuđa iskustva "upisuju" u lična sećanja i naknadno artikulišu i zaista doživljavaju/poimaju/pričaju kao

sopstvena i kada je reč o “profanoj” stvarnosti. Priča je fikcija po definiciji o čemu god da je, a sećanje – na osnovu kojeg se memorati i pričaju – konstrukcija, bilo da je o svakodnevnim, bilo da je o “natprirodnim” stvarima i događajima reč.

Ako je, pak, osnova klasifikacije *tema* koja se prepoznaje kao folklorna (susret s natprirodnim bićem, recimo) ili određeno “verovanje” koje prepoznamo kao suštinu jedne grupe tradicionalnih narativa, onda nije važna pripovedna perspektiva (ne mora biti ispunjen uslov prenošenja teksta u tom pripovednom obliku). U tom slučaju memorat bi mogao biti klasifikovan kao predanje, ali se tada suočavamo s manjkavošću “etske” pozicije i arbitrarnošću određenja onoga što jeste ili nije *folklorna* tema, i pozivamo na sopstveni kulturni horizont (koji je konstrukt koliko i bilo koji drugi). (U kakav će se žanr pretvoriti pričanja o NLO [koja se u aktuelnoj nauci smatraju predanjima] ako se naknadno ispostavi da su pričanja koincidirala sa “objektivnom istinom”?) (Ili obrnuto: da li su pričanja o susretima s vilama prešla iz žanra pričanja o životu u žanr predanja s nestankom kulture u kojoj su susreti s vilama smatrani realnim iskustvima?)

Da li, najzad, temu posmatrati kao “emsku” ili “etsku” kategoriju, s obzirom na to da susret s natprirodnim daje osobenu prirodu narativu (definiše ga kao specifičan žanr)? U tom slučaju, morala bi se na nekim osnovama praviti razlika između usmenog predanja i SF-a, što nas, reklo bi se, vraća na bahtinovsko poimanje hronotopa kao specifične kombinacije tipa prostora, tipa vremena, tipa junaka i tipa zbivanja/događaja. Iz te perspektive, tradicionalno shvaćen *memorat* – koji je kao termin dosta nesrećno rešenje jer nadilazi pojam na koji referiše [i duge priče se pričaju na osnovu sećanja] i akcentuje relativno nepouzdanu/neproverljivu kategoriju kao ključno/bazično određenje [sećanje] – delio bi samo jednu grupu elementa s klasično shvaćenim predanjima (fabulatima). Da li je ta veza dovoljna da se ta dva tipa naracije posmatraju kao jedan žanr? Ili je presudnija činjenica da se oni razlikuju po drugom bitnom kriterijumu: memorat je – kao i priča o odlasku u kupovinu, na ekskurziju, na utakmicu i sl. – priča o ličnom doživljaju? Predanje to nije. Štaviše, uključivanjem u krug predanja memoratu se taj status u osnovi osporava.

SIMONA DELIĆ
Institut za etnologiju i folkloristiku
Zagreb
simona@ief.hr

**Hrvatska verzija tradicijske balade *Zidanje Skadra*
u južnoslavenskom kontekstu**

Zidanje Skadra je jedna od rijetkih međunarodnih balada u hrvatskoj usmenoj tradiciji bez izravne tipološke analogije u hispanском romanceru. Zabilježen je tek jedan baladni tip, istočno-sefardska romanca – *La princesa y el bozađi* – koja na poseban način prevodi legendarnu građu te pjesme. U baladi, koju smo nazvali *Začarana građevina*, često se pojavljuje mitološki lik vile, najčešće kao sporedni lik, ali svejedno važan iz aspekta motivacije zapleta. Vila u pjesmi ima ulogu “negativca” koji ruši most koji ponekad pokušavaju popraviti ljudi, transgresivno se uplićući u svijet koji pripada vilama. Pojavljivanje vila u toj baladi može se povezati s uvjerenjem, raširenim u univerzalnom folkloru, prema kojemu žrtvovanje ljudskog bića ugrađivanjem u građevinu može odobrovoljiti natprirodno biće, motiv poznat i iz romana I. Andrića *Na Drini ćuprija*. Ta predaja postoji u mnogim književnim djelima i folklornim žanrovima i varijantama, i to u svim razdobljima i u svim kulturama, europskim i izvan europskim, u kojima se neka građevina ili most urušava sve dok se u njegove temelje ne ugradi ljudsko biće, kao što je pokazala Nada Milošević-Đorđević. U hrvatskoj usmenoj tradiciji taj je motiv postao dijelom različitih tradicijskih žanrova, zbog čega ga nalazimo ne samo u baladama, nego i u predajama i u lirskim pjesmama. Tako je, primjerice, zanimljiva predaja Ivana Milčetića s hrvatsko-štajerske granice s početka XX. stoljeća, a posebno je interesantna i predaja koju donosi Lucijan Marčić sa zadarskog otoka Ugljana između dvaju svjetskih ratova. U primjeru ove balade riječ je o prepoznatljivom tipu tzv. balkanskog baladnog areala, iako se balada u cijelosti stilski zna priklanjati i “mediteranskom” zgusnutijem stilu.

AMIRA DERVIŠEVIĆ
Pedagoški fakultet u Bihaću
amira.be@bih.net.ba

Usmene predaje o hudamu

U okviru mitoloških predaja zabilježenih među bošnjačkim stanovništvom kao posebna se skupina izdvajaju predaje o hudamu. Okolicu tih kazivanja čine vjerovanja o duhovnom biću koje u sebi objedinjava osobine i dobrog i lošeg džina. Došavši u usmenu tradiciju najvjerovatnije iz islamskog učenja, kazivanja o hudamu, kao i o ostalim duhovnim bićima, pokazuju iznimnu raznolikost. Zabilježene predaje vezuju se za određena mjesta, ali i za ljude koji su, vjerovalo se, posjedovali vlastitog uslužnog duha.

U radu se, usporedbom današnjih mitoloških predaja o tim bićima s onima koja su zabilježena na istom prostoru, ali ranije, željelo uputiti na postojanost kazivanja o hudamu u bošnjačkoj usmenoj tradiciji.

TSVETELINA DIMITROVA
Institute of Ethnology and Folklore Research with
Ethnographic Museum
Bulgarian Academy of Sciences
Sofia
cvetidim@abv.bg

**The legends of King Ivan Shishman – storyline, images, patterns.
Local and national context**

The text presents the legends about the last battle and the death of King Shishman in the context of a medieval conception of "last king" and its interpretation in the period of Bulgarian national formation in the 19th century. The stories are primarily located in western Bulgaria and mainly in the town of Samokov and the Rila Monastery, which is associated with the notion of History as sacred. Is analyzed the formation of narratives about the heroic death of the king, as a counterpoint to officially launched its version of the voluntary vassality. Are traced the major themes and motifs, and interaction between Local-National and Oral-Written.

SMILJANA ĐORĐEVIĆ BELIĆ
Institut za književnost i umetnost
Beograd
smiljana78@yahoo.com

**Tradicionalna medicina: autobiografski narativ i tekst
socijalne uloge**

Izlaganje je zasnovano na analizi transkripata terenskih razgovora sa sagovornicama koje poznaju tradicionalne medicinske prakse. Iz autobiografskih naracija izdvajaju se elementi koji tematizuju različite aspekte vezane za tradicionalnu medicinu i magijske oblike lečenja (vidovi sticanja "tajnog znanja", priče o izlečenjima, naracije o predavanju znanja, opisi magijskih praksi, odnos prema metafizičkoj instanci, motiv darivanja i sl.). Osobita pažnja poklanja se narativnim strategijama i funkcionisanju inkorporiranih mikrožanrova (kletva, blagoslov, zakletva, psovka i sl.).

MARIJANA HAMERŠAK
Institut za etnologiju i folkloristiku
Zagreb
marham@ief.hr

Dinamika žanra: predaje i negativne predaje

Nakon osvrta na folklorističke pristupe usmenim pričama kao složenim dinamičnim strukturama, izlaganje će se usredotočiti na probleme žanrovske specifikacije priča koje racionaliziraju i demistificiraju susret s nadnaravnim. Riječ je o pričama koje se u folkloristici ponekad izjednačuju s predajama, a ponekad definiraju kao samostalni žanr ili podžanr te imenuju kao antipredaje, pseudopredaje ili negativne predaje, što je termin koji se posljednjih godina afirmirao u hrvatskoj folkloristici. U prikazu analitičkog i komparativnog statusa tih priča, njihovih temeljnih strukturnih značajki i tematskih preokupacija, kao i okružja u kojima se susreću, pokušat će se naznačiti zašto su dinamične koncepcije žanra prijeporan, ali i primaran okvir promišljanja usmenih i književnih žanrova.

ANTONIA HLADILLO
Filozofski fakultet u Zagrebu (studentica)
antonia.hladilo@gmail.com

**Tradicijska vjerovanja u nadnaravna bića i pojave na Pelješcu
danas: dnevnik terenskog istraživanja**

U ovom ću izlaganju prikazati dnevnik terenskog istraživanja o vjerovanjima u nadnaravna bića i pojave na Pelješcu danas. Istraživanje je provedeno u Žuljani i Ponikvama 10. i 11. rujna 2013. godine te u Malom Stonu, Stonu i Korčuli 16. i 17. travnja 2014. godine u sklopu diplomskog rada. Uz analizu građe prikupljene na terenu i isticanja straha kao ključnog elementa pričanja o nadnaravnom, u radu se iznosi dnevnik terenskog istraživanja, koji ću predstaviti ovom prigodom. Glavna svrha dnevnika terenskog istraživanja je približiti kontekst pričanja, ovdje u intervjuima, te prikazati odnos između kazivača i istraživača, kazivača i teme istraživanja, ali i kazivača međusobno. Što se tiče odnosa kazivača prema vjerovanju treba istaknuti da o vjerovanju ne govorimo kao o posebnom žanru usmenog pripovijedanja, već kao sastavnom dijelu svake ispričane priče koja, dakle, sadrži vjerovanje u istinitost ili neistinitost priče pa će se iz dnevnika moći iščitati kako je pojam vjerovanja, kao i njegove granice, veoma fleksibilan. Vidjet ćemo kako neki, iako su pričali priče o nadnaravnom, ne vjeruju u postojanje nadnaravnih bića, neki vjeruju da su postojala nekad davno, a neki kako neke nadnaravne pojave postoje i događaju se i danas. Ima i onih koji još uvijek ne znaju što bi vjerovali, a što ne. Vidjet ćemo kako je većina kazivača na Pelješcu bila skeptična prema samom susretu sa mnom i povodu intervjua. Saznat ćemo kako su danas na Pelješcu izrazito tanke granice među pojedinim nadnaravnim bićima, dok su neke od glavnih karakteristika nestale (primjerice teriomorfizam nekih bića ili vještici letovi). Jak utjecaj kršćanskog svjetonazora očituje se i u pričanjima o nadnaravnom. Negdje je potaknuo opću

demonizaciju tih bića, ali, s druge strane, zadržao ili pojačao uporabu zaštitnih sredstava, bez obzira na to koliko je prisutno vjerovanje. Zaključit ću kako je praksa pričanja o susretu s nadnaravnim bićima i pojavama unutar zajednice uglavnom iščeznula. Međutim, potvrđuje li postojanje tih intervjuja upravo suprotno? Ako, pak, govorimo o samom postojanju priča, a ne i njihovu pričanju, onda zasigurno, na temelju ovog istraživanja, možemo zaključiti kako takve priče itekako postoje u različitim oblicima. Sama činjenica da su ih kazivači pričali i da su imali o nečemu pričati, potvrđuje postojanje priča, ali i pričanja o vjerovanju u nadnaravna bića i pojave.

AMBROŽ KVARTIČ

Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo

Filozofska fakulteta

Ljubljana

ambroz.kvartic@ff.uni-lj.si

**“Urbana legenda” kot emska kategorija: Konceptualizacije
“urbane legende” v slovenskem splošnem govoru**

V drugi polovici 20. stoletja, ko so se v etnologiji, antropologiji in splošno v humanistiki zgodile velike paradigmatične spremembe, zaradi katerih se je raziskovalno zanimanje preusmerilo na urbana okolja, se je rodila tudi *urbana povedka*. Koncept se je z valom folklorističnih raziskav hitro razširil, vendar so se že kmalu po njegovi uveljavitvi začeli kopičiti tudi argumenti, da takšne zgodbe niso niti vsebinsko niti kontekstualno izključno domena mest. Skupaj z naraščajočim zavedanjem, da ima v folkloristiki govor o ‘urbanih’ povedkah bolj pragmatično (npr. pri pripravi sistematične taksonomije) kot pa analitično vrednost, se je v znanstvenih krogih začelo njegovo opuščanje, v ospredje pa so prišli drugi prilastki, kot sta *sodobna* in *moderna*. Vendar pa so na drugi strani zastareli folkloristični termini in koncepti, kot sta tudi *urbana legenda* in *urbani mit*, predvsem zaradi vpliva (ameriške) popularne kulture od konca osemdesetih let 20. stoletja postali del splošnega govora ter so danes široko razširjene emske kategorije. S primerjalno raziskavo sodobnega pripovednega gradiva v Sloveniji je moč ugotoviti, da *urbano legendo* v splošni jezikovni rabi oblikujejo štiri konceptualna polja: urbana legenda kot ‘ljudski’ žanr, urbana legenda kot referenčni okvir (sploh v novinarskem govoru), urbana legenda kot metonimija in urbana legenda kot označevalec identitete. Urbanost je v sferi emskega večinoma izgubila svoj deskriptivne pomene, v ospredje pa so prišla druga vprašanja, kot sta na primer resničnost in preverljivost pripovedi.

SUZANA MARJANIĆ
Institut za etnologiju i folkloristiku
Zagreb
suzana@ief.hr

Mitske predaje i/ili vjerovanje

Kao što su to zabilježili Ivan Lozica i Ljiljana Marks, “predaje, poglavito mitske (demonološke), u etnološkoj su se literaturi često poistovjećivale s vjerovanjima, pri čemu se zaboravljalo da su one ipak *priče*. Tumačenje sižejne razine usmenih predaja zahtijeva i književnoznanstveni i književnoantropološki pristup” (Lozica – Marks 2001: 454). U okviru tih postavki pokušat ću navedeni suodnos promatrati iz aspekta mita i rituala, gdje će predaje imati status mita (dakle teksta), a vjerovanje, s obzirom na performativnu dimenziju, status rituala, gdje dakako granice, naravno, mogu biti propusne – kao npr. u predajama o vilama i u vjerovanjima o vilama. Nadalje, tu ću razliku između predaje (*priče*) i vjerovanja razmotriti i u kontekstu suvremenih teorija zavjere, naročito onih konstruiranih oko nestaloga malezijskoga aviona kao i srušenoga aviona iste aviokompanije u Ukrajini.

JELENA MARKOVIĆ
Institut za etnologiju i folkloristiku
Zagreb
jelena@ief.hr

Život kao kontekst pričanja: memorat i/ili osobna pripovijest

U izlaganju ću pojedine karakteristike oblika pričanja o životu (posebno osobnih pripovijesti i pripovijesti o osobnom iskustvu) propitati u odnosu na karakteristike etabliranih tradicijskih oblika pripovijedanja, posebno memorata, ali i fabulata, negativnih predaja i lagarija.

Specifičnost pristupa je u tome što se priča pokušava razumjeti uzimajući u obzir ostale načine na koje je mogla biti ispričana, kao i razumjeti ju s obzirom na životni ciklus pojedinca, procese ontogeneze i njezinu transmisiju u obitelji i “malim” grupama.

Takav pristup pokazuje kako je “prirodne” pripovjedne oblike u svakodnevicu katkada nemoguće uklopiti u “neprirodne” žanrovske kategorije i kako nas klasifikacija oblika pripovijedanja u svakodnevicu može ograničiti tako da, baveći se njome, počinjemo nedovoljno pozornosti obraćati na život sam kao kontekst pričanja, a previše se koncentrirati na pripovjedne okamine u kontekstu pojedine izvedbe. Takav pristup upućuje i na problematičnost nekih folklorističkih koncepata, posebno memorata.

LJILJANA MARKS
Institut za etnologiju i folkloristiku
Zagreb
marks@ief.hr

**Usmena predaja: terminološki, povijesni, mitološki,
antropološki, kulturološki, te interdisciplinarni aspekti**

Predaja je iznimno aktualna kraća prozna vrsta, koja izrasta iz povijesnih kronika i stare literature, ali ponajviše iz usmenih svjedočanstava, obreda, vjerovanja, nerijetko s jako iskazanim osjećajem zbiljnosti opisanoga događaja s motrišta aktera/kazivača. Ona je istodobno i dokument pučkoga poimanja svijeta i u uskome je kontekstu s društvom, društvenim normama, vrijednostima zajednice. Ima naglašene elemente neobičnog, fantastičnog i u likovima i u događajima te se i njezina interpretacija i u domaćoj i svjetskoj znanosti kretala uvijek između mitskog/mitološkog značaja i vrednovanja te prosuđivanja vjerodostojnosti povijesnoga diskursa. Smatrana i fluidnom i nestabilnom pripovjedačkom vrstom, postavlja i ostavlja struci brojna do danas neriješena teorijska, semantička i epistemološka pitanja.

Stoga priređujemo međunarodni znanstveni skup, gdje će znanstvenici iz Hrvatske, Srbije, Slovenije, Makedonije, Bosne i Hercegovine i Bugarske, koji se niz godina sustavno bave istraživanjima predaja, u aktivnom dijalogu, iz različitih znanstvenih perspektiva i raznovrsnih metodologija razmotriti, raspraviti i prokomentirati neke od naznačenih mogućih/poželjnih točaka kako bismo zajedno pridonijeli vidljivosti i razvoju struke:

- neriješena pitanja dosljednog jednoznačnog imenovanja istih tipova tekstova (predaja/legenda/vjerovanje – s paralelnim primjerima u srodnim filologijama) u hrvatskoj znanstvenoj produkciji, a mnogo više u stručnoj, popularnoj i književnoj praksi;
- drugi krug rasprave, koji se naslanja na prethodnu temu, odnosit će se na raspravu oko konceptualizacije vjerovanja i predaja i njihova međusobna odnosa u proučavateljskoj tradiciji pojedinih za-

- stupljenih folkloristika i filologija; zanimaju nas i čvrste tekstovne veze i fikcijska razgraničenja s običajima/obredima i vjerovanjima;
- treći će krug rasprave tematizirati aspekte žanra iz, uvjetno, etške perspektive: teorijske i analitičke, tj. kad predaju određujemo predajom i koji su minimalni uvjeti narativnosti nužni da neki tekst odredimo predajom te, uvjetno, etške perspektive: kako predaje razlikuju sami pripovjedači i pripovjedačice;
 - četvrti krug rasprave aktualizirat će narativne oblike u kojima se ostvarivala nekoć, a i danas (memorat, fabulat, kronikat), poglavito odnos predaje i jednog od njezinih uvijek problemski intrigantnih oblika – memorata, posebice određenja memorata kao samostalnog tipa pripovijedanja; dotaknut ćemo se stilskih oznaka: nestabilnosti oblika i sadržaja, tradiranja, sažimanja, upitne estetske funkcije;
 - peti krug rasprave, naslanjajući se na prethodne, proširit će temu i uključiti odnos žanra predaje prema konceptu osobne povijesti (*life history*);
 - šesti krug rasprave uključit će temu o suvremenim terenskim istraživanjima predaja.

Zaključit ćemo s raspravom o modusima proučavanja predaja u interdisciplinarnim uvjetima, s osvrtom na remitologizaciju, popularnost i porabu mitskih predaja danas, uz neizbježno posredovanje medija.

MIRJAM MENCEJ
Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo
Filozofska fakulteta
Ljubljana
Mirjana.Mencej@ff.uni-lj.si

Folk belief: konceptualizacije verovanja / verjetja

V svojem prispevku bom predstavila konceptualizacije “verovanja” (folk belief) v zgodovini folkloristike. Pokazala bom, da je bilo verovanje razumljeno na različne načine, in sicer kot entiteta, “predmet”, prežitek iz preteklosti; kot poseben žanr; kot mentalna realnost, ki jo je mogoče šele prepoznati na podlagi njegove aktualizacije v pripovedi ali praksi; in kot proces vedenja. Pokazala bom na terminološko prepletanje med verovanjem in vraževerjem (supersitition) in na vprašanje žanrov, v katerih se verovanje realizira.

DAVOR NIKOLIĆ
Odsjek za kroatistiku
Filozofski fakultet u Zagrebu
dnikoli@ffzg.hr

Fonostilistički pristup usmenim predajama

Fonostilistički pristup usmenoknjiževnim tekstovima dosada se ponajviše primjenjivao u analizama poezije, poslovičnih i retoričkih žanrova, prije svega zbog njihove čvršće ritmičke strukture. Pojedini pripovjedni žanrovi također su bili predmetom fonostilističkih analiza (v. Božanić 1988), ali predaji kao usmenoknjiževnom pripovjednom žanru rijetko se prilazilo iz tog kuta gledanja. Razloge treba tražiti za sigurno u znatno labavijoj strukturi, ponekad i fragmentarnosti predaje, ali i u nužnosti postojanja audiozapisa, što je problem za starija, ali i mnoga novija terenska istraživanja.

Tragom promišljanja B. Vuletića (2006) o *fonetskoj i fonološkoj fonostilistici*, a što je u skladu sa stavovima utemeljitelja fonostilistike, N. S. Trubeckoja, fonostilistički opis usmenih predaja mogao bi odlaziti u dvama smjerovima: jedan bi bio usmjeren na individualne značajke pripovjedača, a drugi na zajedničke značajke koje se javljaju kod različitih pripovjedača. Te bi se “predajne univerzalije” tada mogle temeljitije opisati, čime bi se upotpunile spoznaje o teksturi predaje.

Ovo se izlaganje izravno nadovezuje na istraživanje o vrednotama govornoga jezika u folklorističkim istraživanjima (Nikolić i Rudan 2013), koje je na korpusu suvremenih predaja u Istri pokazalo važnost stanki, intenziteta, intonacije i tempa, kao auditivnih govornih vrednota u žanru predaje. Analizom različitih pripovjedača predaja iz različitih hrvatskih krajeva, kao i usporedbom s transkribiranim zapisima, ilustrirat će se mogućnosti fonostilističkoga pristupa u proučavanju usmenih predaja.

ZVONIMIRA OLUJIĆ
Osnovna škola "Dr. fra Karlo Balić"
Šestanovac
zolujic2@gmail.com

Priče iz Lovreća: analiza demonoloških/mitskih, povijesnih i etioloških predaja u suvremenim zapisima

U radu se istražuju demonološke/mitske, povijesne i etiološke predaje Lovreća. Terensko istraživanje obavljeno je dva puta na istom području u razmaku od šest mjeseci (2011. i 2012.). Na temelju prikupljene građe i teorijske podloge (M. Bošković-Stulli, L. Dégh, Lj. Marks, E. Rudan Kapec i dr.) opisane su žanrovske karakteristike predaja, posebice demonoloških, koje su se pokazale najbrojnijima u ovom radu. Ispitana je narativna plodnost (Rudan Kapec) likova i pojava (vile, vještice, more, vukodlaci, vraćanje mrtvih, urok) u tim predajama, odnosno sposobnost likova da oblikuju nove predaje, ali i optjecajnost već postojećih varijanti predaja.

Ponovljeno kazivanje istih predaja s istim kazivačima u relativno sličnim okolnostima omogućilo je usporednu analizu snimljenih i transkribiranih tekstova predaja kako bi se istražile razlike u oblikovanju tekstova predaja istih kazivača u fluidnom žanru kakav je predaja. Tekstovi priča u ponovljenom kazivanju, kako je pokazala analiza, bili su sažetiji, ispuštena su šira objašnjenja, a distributivni podaci nisu navedeni opsežno kao u prvom istraživanju jer se podrazumijevala svojevrsna upućenost istraživačice u cjelinu. Kazivači su nerijetko imenovali nadnaravnog protagonista već na početku predaje, dok je u prvom kazivanju prisutna u većoj mjeri neodređenost i upotreba tabuiziranih izraza da bi se nepoznato što duže održalo tajnim.

ANA PERINIĆ LEWIS
Institut za antropologiju
Zagreb
aperinic@inantro.hr

“Nasukali su se i tamo su se naselili” – ratovi predajama na otoku Hvaru

Unutar otočnog kampanilizma kao složenog sustava međumjesnih rivaliteta pojavljuju se povijesne predaje o postanku otočnih naselja te rodovske predaje o postanku pojedinih obitelji koje služe lokalnim identifikacijama vlastite zajednice, ali i stereotipiziranju susjednih zajednica. U radu se analiziraju dvije vrste predaja s obzirom na motrište pripovjedača/kazivača te razlike u sadržajima i motivima koje među njima postoje. Prvo su povijesne predaje o postanku vlastitog mjesta, doseljavanju “naših” predaka i njihovu odabiru najboljeg dijela otoka ili najsigurnije luke za stvaranje naselja i formiranje “naše” zajednice. Njih redovito prate rodovske predaje o postanku pojedinih obitelji, njihovoj drevnosti i dobrobiti koju su donijele otoku i otočanima. Drugo su predaje o postanku drugih, susjednih otočnih mjesta u kojima se često javlja motiv stranca, brodolomca koji je ispao ili je bačen s broda te je našao sigurnost u nekom, obično manje atraktivnom i od mora udaljenom otočnom mjestu. Ambivalentna figura stranca koji je istodobno “Drugi i ne-Drugi” unosi razliku u otočnu istost, ženi se domaćom djevojkom i utemeljuje svoj rod koji se i danas po nekim obilježjima, najčešće fizičkim ili karakternim, razlikuje od ostalih otočana. U tim se rodovskim predajama često pojavljuje motiv izumiranja roda zbog pogreške ili počinjenog zla njegovih potomaka koji su time izazvali prokletstvo i njihovo je ime nestalo iz otočne povijesti. Analiziraju se predaje kao sredstvo kojim se potkrepljuju autopredodžbe o superiornosti vlastitog mjesta i zajednice, ali i ovjeravaju stereotipne heteropredodžbe i simbolične granice koje označavaju, održavaju i reproduciraju norme ponašanja, identitete i vrijednosti.

VESNA PETRESKA
Institute of folklore "Marko Cepenkov"
Skopje
vesnapetreska@hotmail.com

**Demonological tradition: fiction or reality.
Review of the contemporary fields researches**

Demonological tradition is short prose telling, and in the center of the story is a supernatural event or occurrence. Previous researches on the demonological stories mostly agree that they occur on the basis of beliefs and ritual practices in supernatural beings. The storyteller points out the fact on the unusual// fictional meeting or obsession with supernatural. The meeting or obsession always happens when some norms are broken; the taboos are broken, on the dangerous borderlines in the time or space of the two worlds. The story follows the highly developed sense of truth from the perspective of the storyteller. But, they are also a document of the folk beliefs of the world and they are in a narrow context with the society, the social norms and the values of the community.

The subject of the researches is the stories and the experiences of the people who have had a meeting with the demonic creatures and the listeners in the recent fields of research on the territory of Macedonia. The material is collected from 1995 to today. Empirical materials from recent field researches show that although sometimes the telling to the listeners cause different reactions (believes or disbelieves in the truth), but in the most cases, they follow folk notions and beliefs or unfulfilled rituals practices relating to the appearance, the destruction or mercifulness of demonic beings.

NATAŠA POLGAR
Institut za etnologiju i folkloristiku
Zagreb
polgar@ief.hr

**Predaje o vješticama i zapisnici sa suđenja:
psihoanalitička interpretacija**

Nijedno vjerovanje u mitološka ili fantastična bića u povijesti zapadnoga svijeta nije izazvalo toliko straha, panike i krvoprolića kao vjerovanje u vještice. Jednako tako, rijetko je koje vjerovanje tako dobro dokumentirano u povijesnim spisima upravo zbog brojnih suđenja diljem Europe, pa i u Hrvatskoj. Iako su progoni vještica odavna prestali, priče i predaje o njima i danas izazivaju podjednako i jezu i znatiželju, svjedočeći o još uvijek živom zanimanju, ali i vjerovanju, no u izmijenjenom obliku od ranoga novog vijeka.

U izlaganju će se stoga staviti naglasak na razlike između zapisnika sa suđenja vješticama u kontinentalnoj Hrvatskoj tijekom 17. i 18. stoljeća i zabilježenih predaja o vješticama te će biti ponuđeno njihovo psihoanalitičko tumačenje. Naime, u izlaganju se polazi od pretpostavke da struktura predaja o vješticama, s motivima koji su očuvani i prenošeni po završetku procesa, svjedoče ne samo o utjecaju teološke na pučku kulturu ili o odbacivanju određenih dijelova vještijčjega imaginarija kao “nepripadnih” ili u nekom trenutku “nametnutih” pučkoj kulturi, što je najčešći zaključak folklorista, nego i o nekim drugim, paralelnim procesima a koji se tiču ponajprije psihičke strukture subjekata koji u takvoj produkciji i prenošenju sudjeluju. Osim toga, nastojat će se propitati i društvena uloga takvih predaja u različitim razdobljima, od ranoga novog vijeka do suvremenosti.

NEMANJA RADULOVIĆ
Filološki fakultet u Beogradu
nem_radulovic@yahoo.com

**Proučavanje demonoloških predanja danas:
između filologije i etnologije**

U izlaganju na Okruglom stolu autor će govoriti o sljedećim temama::

- interdisciplinarnost folkloru odražava se u interdisciplinarnosti proučavanja predanja;
- kretanje između filološkog i etnološkog pola preteže danas ka etnološkoj strani, što je razumljivo s obzirom na vezu predanja sa verovanjima;
- nužnost proučavanja niza varijanata, arhivske građe i terenskog rada sprečava (za razliku od drugih humanističkih nauka, uključujući i antropologiju) da sasvim pređe u dekonstrukciju (i pored odavno dekonstruisanih pojmova “starine” ili “volk“-a);
- proučavanje predanja kao živog folkloru, ne “muzejskog”/“folklornog klasicizma” (poput epskih pesama ili oblika folklorizma) zadržava mogućnost interdisciplinarnog pristupa (filologija i etnologija);
- proučavanje urbanih legendi kao živog folkloru, oblika “klasičnih” demonoloških predanja, interdisciplinarnost širi prema aktuelnim pojavama koje izražavaju savremeni imaginarijum (up. “satanic scare” u americi 80-ih i 90-ih, glasine o “sektama” u savremenom društvu);
- pored sociologije, socijalne psihologije, nauke o religiji (up. doprinos L. Honka) folkloristika upravo isticanjem narativnog elementa otkriva šta je glasina kao fenomen;
- u tenziji “dve kulture” folkloristika se tako može pozicionirati kao relevantna;
- ono što je specifikum predanja jeste upravo narativni oblik, tj. narativne zakonitosti kojima se imaginarno artikuliše;

- kompozicija (npr. Nikolajsen), stil (Lüthi), tema (= ideologija, slika sveta, opozicija sakralno/profano – Siikala, Jauhiainen) pa otuda važnost istraživanja upravo narativnih zakonitosti, ali i samih tema i rekurentnih slika kao izraza imaginarnog;
- otuda i važnost terminologije koja varira nacionalno (up. etnopoetički rečnik H. Jason) i klasifikacije.

EVELINA RUDAN
Odsjek za kroatistiku
Filozofski fakultet u Zagreb
erudan@ffzg.hr

Predaja: žanr, metodologija i kontekst

U okviru rasprava na Okruglom stolu autorica će izlagati o sljedećim problemima:

- žanrovski aspekti teksta
U kraćem uvodu raspravljat će se o žanru predaje iz uvjetno teorijske i estetske, uvjetno, estetske perspektive. Prvi dio uključuje određenje minimalnih uvjeta narativnosti predaje (odnosno: koliko rečenica tekst čini predajom), a drugi kako sami pripovjedači određuju žanr vlastitih priča koje istraživači određuju predajama (odnosno kad i pod kojim uvjetima “predaja” postaje “samo priča” iz perspektive pripovjedača).
 - tzv. negativne predaje ili antipredaje i predaje u odnosu na konstitutivne elemente ili zašto antipredaje nisu “anti” u žanrovskom smislu;
- kontekstualni aspekti predaja
 - širi kontekst, uvjeti bivanja i narativne produktivnosti, ‘pripitomljavanje’ zbilje;
 - užii kontekst, uvjeti aktualizacije (interaktivnost, suradnička aktivnost pri aktualizaciji, usporedbe s drugim oblicima npr. po čemu se razlikuje suradničko pripovijedanje narativa djetinjstva i suradničko pripovijedanje predaja);
- metodološki aspekti proučavanja predaja ili kako “izračunati” život predaja (narativna produktivnost predaja);
- proučavateljska dimenzija: ili kako etika etnografiju predaja čini nužnom i u 21. stoljeću.

SANI SARDELIĆ
Gradski muzej Korčula
Korčula
sani.sa27@gmail.com

Komparativno čitanje *Djece božje* Petra Šegedina i terensko istraživanje na području sela Žrnova

Djeca božja Petra Šegedina, objavljena 1946. (Matica hrvatska, Zagreb) kao prvi poslijeratni suvremeni roman, autobiografsko je djelo, kojem je radnja smještena u prostor najranijeg piščeva djetinjstva – selo Žrnovo na otoku Korčuli. Autentično oslikavši svijet svog odrastanja neposredno nakon Prvoga svjetskog rata, Šegedin je zabilježio i niz elemenata usmene književnosti, živih u svakodnevnoj komunikaciji stanovnika, u širokom rasponu od poslovice, izreka, kletvi, pjesmica najrazličitijih namjena – rugalica, pjesmica za skidanje uroka, za ozdravljenje, predaja, legendi i vjerovanja, mitskih bića – macića, štringi, pomoritade, koje su i same, izdvojene izvan konteksta suvremenog romana, vrlo zanimljiva građa. Na tom primarnom sloju popisanih i selektiranih usmenih oblika u *Djeci božjoj*, s posebnim naglaskom na predaje, na mitološko i fantastično, temelji se recentno terensko istraživanje (s prekidima od 2009. do 20014.) na području sela Žrnova, s ciljem detektiranja mogućeg trajanja, ali i promjena koje su neminovno nastale u proteklih stotinjak godina. Među zabilježenim predajama u *Djeci božjoj* naročito se ističe ona o *pomorita-di*, mitskom biću ženskih osobina koje noću šilom, kroz vrata, uzima ljudska srca, no u tome je omete pijetao i zora. Osjećaj zbiljnosti koji Šegedinov pripovjedač pridaje tom vjerovanju, piscu služi, između ostalog, i za prikazivanje mitskog poimanja svijeta, u suprotnosti prema znanstvenom. Terenskim je istraživanjem potvrđeno kako je ta predaja još uvijek živa unutar zajednice sela Žrnova, no tek kod starijih mještana. Intrigantnost sadržaja potakla je njezin prijenos iz knjiškog okvira u balet (Silvije Bombardelli, *Stranac*, 1956.), a Cvijeta Job likovno je oblikovala minijature kojima se namjeravalo opremiti (neobjavljeno) Matičino izdanje Šegedinovih djela 1971.

MARIJA STANONIK
Inštitut za slovensko narodopisje
Znanstvenoraziskovalni center SAZU
Ljubljana
marija.stanonik@zrc-sazu.si

Pogubna stava: Slovenske variante k motivu AT 1676 B

Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU v Ljubljani je leta 1959 Stithu Thompsonu za njegov mednarodni register pravljic lahko postregel samo z eno varianto št. 1676 B: Nesrečno pot zaradi stave, kdo si upa ponoči na pokopališče in pri tem tvega življenje, vpletel v svoje pisanje pisatelj Josip Jurčič (1844 – 1881).

Leta 1979, ko je na ta motiv pri Slovencih prvi postal pozoren slovakist Viktor Smolej, je imel že dve novi varianti, sam pa je dodal še dve, torej jih je bilo tedaj znanih pet (5). Leta 1984 je dodal še eno in dve slovaški varianti.

Odtlej se je predvsem po zaslugi knjižne zbirke *Glasovi*, ki izhaja od leta 1988 in je doslej v 44 knjigah izšlo 16106 slovenskih folklornih in spominskih pripovedi, na temo pogubne stave nabralo še vsaj trideset novih folklornih pripovedi iz vseh slovenskih pokrajin.

Referat želi natanko predstaviti njihove variantne sestavine glede na osebe, motiv, ki sproži dogajanje in njegov potek, ki le izjemoma ne privede do tragičnega konca.

LIDIJA STOJANOVIC
Institute of Folklore “Marko Cepenkov”
Skopje
lidijast@ukim.edu.mk

**Relationship: memory legends – life history – une ethnologie
du soi**

The aim of this paper is to represent the challenging interrelationship between traditional and modern folk narrative researches, in order to show the position of life history as a folklore genre. The discussion of this topic leads to the most general and profound issues of the theory of folklore and anthropology (Asadowskij, Röhrich, Niedermüller, L. Dégh, O. Sirovátka, Stahl, Bausinger, Bourdieu, Augé). Some of these researchers concentrate on the concept of individual and identity, in order to show the considerable function of this new folklore genre (Dégh, Sirovátka, Niedermüller), the concept of “le temps sans âge” where everyone is “an ethnologue of his own life” (Augé) on the other side are researchers that stress the concept of biographical illusion (Bourdieu, Bausinger). Thus, whole 20th-21th century debate could give us one interesting position of this new folklore genre revealing two mentioned concepts: life history or memory as story, illusion or concept of modern time.

JOSIPA TOMAŠIĆ
Odsjek za kroatistiku
Filozofski fakultet u Zagrebu
josipa.tomasic@gmail.com

Predajno u *Narodnim slavonskim običajima* Luke Ilića Oriovčanina

Narodne slavonske običaje (1846.) podijelio je Ilić Oriovčanin sadržajno i tematski na dva dijela: “slavonski narodni običaji i navade” i “slavonski ples i sigre”. Unutar tih dvaju dijelova Ilić Oriovčanin obuhvaća sve sastavnice narodnoga života i običaja Slavonije u prvoj polovici 19. stoljeća. Naglasak stavlja na običaje i vjerovanja unutar kojih donosi cjelovite ili fragmentarne zapise usmene književnosti. U kontekstu usmene književnosti lirska je sastavnica u *Narodnim slavonskim običajima* najzastupljenija, ali uz lirske, lirsko-epske i manji broj epskih pjesama, Ilić Oriovčanin donosi i poslovice i zagonetke, prikazivačke oblike (cjelovite ili fragmentarne) vezane uglavnom uz božićno vrijeme (Adam i Eva), poklade i jurjevske običaje te zapise takozvanoga *dječjega folklora*.

Žanrovsku raznovrsnost hrvatske usmene književnosti zabilježene u *Narodnim slavonskim običajima* upotpunjuju i dijelovi u kojima donosi prozne oblike. Žanr predaje inkorporiran je u opise narodnoga vjerovanja u nadnaravna bića kao što su vile, vještice, vukodlaci, mora, kuga. Ilić Oriovčanin ih ne donosi kao samostalne tekstove, nego kao sastavni dio običaja i vjerovanja. Cilj je ovoga rada pokazati kako predaja i predajno ulazi u tekst, u kakvu je odnosu prema vjerovanju i običajima te kakav je Oriovčaninov stav prema proznim žanrovima, s naglaskom na predaju i predajno u *Narodnim slavonskim običajima*.

DANILO TRBOJEVIĆ
Filozofski fakultet u Beogradu
(student poslijediplomskog studija)
epika_epika@yahoo.com

Upotreba motiva vampirizma kao socijalne i političke kritike u jugoslovenskom i srpskom filmu

Od prve “vampirske histerije” potekle sa Balkana (slučajevi medveđa/Kisiljevo, Srbija) u 18. veku ovaj demon ne samo da nije napustio atar kulture straha Evrope već je vremenom dobio i literalni podžanr. Antropološki gledano, motiv vampira korišćen u delima zapadnih autora, iako vremenom izmenjen u odnosu na tradicionalne forme, našao je svoju funkciju kao model za iskazivanje kulturne, seksualne, ili političke drugosti. “Vampir” je objedinjavao zapadni odnos prema stranoj drugosti (“Orijentu”) ali i prema sopstvenoj, unutrašnjoj drugosti.

Usled fenomena globalizma poslednjih decenija, motiv se u svojoj izmenjenoj formi “vratio” na Balkan, prostor u kom vampir “živi” već vekovima u narodnim verovanjima i običajima. Kroz savremeni zapadni film vampir u novom obliku biva prihvaćen upravo kao oruđe političke i društvene kritike. Upotreba vampira kao metafore u kinematografiji SFRJ/Srbije korišćena je kao oblik *političke metafore/socijalne kritike, komedije mentaliteta i tradicionalno folklorne forme*.

Kako bismo sagledali kako je korišćena ova (ne)tradicionalna upotreba vampira kao metafora za kulturnu, društvenu i političku drugost, analiziraćemo upotrebu motiva na jugoslovenskom i srpskom bioskopskom i televizijskom filmu ali i na TV ekranizaciji satirične pozorišne predstave. Analiza dodiruje stilski i hronološki raznolika ostvarenja poput: “Leptirice”, “Svetog mesta”, “Punog meseca nad Beogradom”, “Gladi”, “Lokalni vampir”, “Ćao inspektore – vampiri su među nama”, “Sabirnog centra”, “Ne ostavljajte me samog dok himna svira” Indeksovog radio pozorišta itd.

Cilj analize je upravo sagledavanje formi u kojima se vampir prikazuje kao i funkcionalnost motiva unutar narativa filmova. Zahvaljujući analizi bolje ćemo shvatiti konstrukciju, odnosno adaptaciju drugačije funkcionalnosti motiva vampira unutar društva u kom je vampir tradicionalno imao drugačije oblike i funkcije.

DENIS VEKIĆ
Odjel za kroatistiku i slavistiku
Sveučilište u Zadru

VANDA BABIĆ
Odjel za kroatistiku i slavistiku
Sveučilište u Zadru
vbg109@gmail.com

**Emisija i transmisija; o kontekstu interferencije
usmenoknjiževne produkcije i književnogeografskog toposa
gostionice**

Ovo istraživanje je nastavak dosadašnjeg proučavanja toposa gostionice u usmenoknjiževnoj produkciji. Istraživanja usmenoknjiževnih oblika nerijetko interferiraju s geografskim toposima koji su specifični kao kulturno-društvena kategorija i nemaju funkciju medija u transmisiji određenih usmenoknjiževnih oblika. Legende, predaje, povijesne predaje, anegdote, poslovice i retorički oblici specifične su kategorije umjetničkog usmenog izražavanja čija je pojavnost vezana uz književnogeografski topos gostionice, kavane. U tom kontekstu topos gostionice funkcionira kao književni topos, ali i kao medij prijenosa određenih usmenoknjiževnih oblika. Osim što spomenuti topos u kontekstu emisije usmene književnosti postaje okosnica pripovijedanja, ima važnu funkciju u kontekstu komunikativnosti i pripovijedanja. Autori proučavaju međusobnu zavisnost književnogeografskog toposa i usmene književnosti s osvrtom na narativnu plodnost i alteracije koje se mogu pojaviti u različitim varijantama. Proučava se i specifičnost žanrovskog izričaja i učestalost optjecajnosti usmenoknjiževnih oblika.

KAROL VISINKO
Odsjek za kroatistiku
Filozofski fakultet u Rijeci
karol.visinko@ffri.hr

**Usmeni pripovjedački oblici u osnovnoškolskom i
srednjoškolskom obrazovanju**

Nastavni programi i školska udžbenička literatura (kojoj pripadaju i čitanke iz književnosti) u određenoj mjeri odražavaju odnos društva i struke prema predmetu bavljenja. Uz to, u tim su izvorima razvidna i kretanja unutar struke u odnosu na niz pojedinosti kojima se mogu mjeriti primjerice dosljednost i ujednačenost u terminologiji, jasnoća i preciznost u opisima pojava te s tim u vezi skladnost s odabranim primjerima. Autorica u radu istražuje pojavnost usmenih pripovjedačkih oblika u najnovijoj udžbeničkoj literaturi i aktualnim nastavnim programima s osobitim gledištem na terminologiju i njezine opise. Rezultati istraživanja upućuju na potrebu za sustavnosti i redom u primjeni.